

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

Kas karjääril on sugu? Soostereotüüpidest vaba karjäärinõustamine

Katri Lamesoo, Maria Jürimäe, Inga Kukk

Hea lugeja, alustagem lühikesest harjutusest. Vastake järgnevatele küsimustele: üks küsimus korraga ja aega igale küsimusele vastamiseks 0,5 sekundit.

1. Milline on esimene pilt mis tuleb teile silme ette seoses sõnaga „karjäär“?
2. Kui karjääril oleks värv, siis milline see oleks?
3. Kui karjääril oleks lõhn, siis mille järele see lõhnaks?

Kogemus näitab, et pigem seostatakse karjääri meestega – soovitavalt tumedates ülikondades ja kui veab, siis ka lõhnastatud. Oleks erakordne, kui kellelegi seostuks sõnaga „karjäär“ heleroosa ja lõhnaks kui ahjust võetud kaneelisaiaid. Tõsi – ka naised teevad tänapäeval karjääri. Milles siis probleem – kes tahab, teeb karjääri ja kes tahab, see töötab karjääris.

Kuidas määratletakse karjääri eesti keele seletavas sõnaraamatus?

Definitsioon algab seletava lausega: (karjäär on ...) *tõus teenistuses v. edu elus mingil alal.*

Järgnevad näited kontekstidest milles sõna kasutada: *alustas oma karjääri väikese ametnikuna, kuid nüüd on minister; ta tegi seda karjääri pärast; on keskpärane töötaja ilma väljavaadeteta mingiks karjääriks.* Viimaseks näitlikustavaks lauseks on väljavõte M.

Mõtslase teosest:

„Kindlasti oli see ometi karjäär – taluteenijast kihelkonna rikkaima ja tublima mehe naiseks.“

Palju ei ole möödunud ajast, kui naiste karjäär oligi abielu – selle kaudu võis tõsta staatust ja saavutada elus edu. Suhtevorme, kus naine mehe abil oma staatust tõstab, on märgata tänaselgi päeval, mil kaubaks on tehtud hea välimus.

„Meeste“ ja „naiste“ tööd on kadunud

Traditsiooniliselt on mehed olnud need, kes leiva lauale toovad. Sageli minnakse traditsioonilise tööjaotuse põhjendamise tagasi koguni ürgaega – mehed küttisid, naised hoidsid tuld koldes. Need ajad on praeguseks eri põhjustel möödas:

- Ühiskonnas levib individualistlik mõtteviis, mille kohaselt enda isiklik heaolu ja vajadused seatakse esikohale ja järjest enam inimesi eelistab elada üksinda.
- Pooled Eesti abieludest lahutatakse ja ka nendest kooseludest, mida ei registreerita, lähevad pooled lõhki. Niisiis saame rääkida vaid umbes veerandist lastest, kes elavad koos oma mõlema bioloogilise vanemaga. Samuti näitab statistika, et iga neljas laps kasvab vaid ühe vanemaga, kelleks 92% juhtudest on ema.¹ Nendes peredes täidab ema kõiki täiskasvanurolle (teeb palgatööd, hoiab majapidamist korras, hoolitseb laste eest).
- Ka kahe vanemaga peredes käivad enamasti tööl nii ema kui isa. Samas ei ole traditsiooniline rollijaotus kuhugi kadunud – naised teevad meestest kolmandiku võrra enam koduseid töid.²
- Nõudlus tööjõu järele on pidevas muutumises, valdkonnad sulanduvad ja tekivad uued erialad, järjest enam on vaja mitmekülgseid tipposkustega spetsialiste nt IT-erialadel ja masinad võtavad järjest üle lihttööliste töid.
- Ettevõtlus on üha enam alternatiiviks palgatööle. Ühiskonna jätkusuutliku arengu kindlustavad eelkõige vastutustundlikud väikeettevõtjad, kes ei ole orienteeritud maksimaalsele kasvule ja kasumile, vaid pigem kohaliku loodus- ja kultuurikeskkonna säilitamisele ja väärtustamisele oma toodetes ja teenustes. Sedalaadi ettevõtlust veavad tihti just naised.
- Teadus ja tehnoloogia on kaotanud piiri „meeste“ ja „naiste“ tööde vahel – ka majade, autode või lennukite ehitamine ei nõua enam füüsilist jõudu, vaid pigem oskust masinaid ja roboteid juhtida. Paljudel meestel ei olegi raskeks füüsiliseks tööks

---

¹ Statistikaamet (2011): 2011. aasta rahvaloendus. URL: www.stat.ee.

² Tartu Ülikool (2012): Sooline ebavõrdsus tööelus: arengud Eestis ja rahvusvaheline võrdlus. Lõppraport. Ainsaar, M., Talves, K. (toim.). URL: http://sotsiaalteadused.ut.ee/sites/default/files/sh_files/Sooline%20ebav%C3%B5rdsus%20t%C3%B6e%20elus%20III%20kogumik.pdf.

vajalikkude jõudu ning näiteks haigla või hooldekodu töötajatel (enamasti naised), on tihti vaja isegi rohkem füüsilist jõudu (nt inimeste tõstmisel) kui ehitajal või masinistil.

- Digivahendite arenguga on töökeskkonna mõiste üha enam hajunud – töötada saab ka kodust lahkumata, elades keskusest eemal metsatalus, elades hoopis teises riigis jne. See paindlikkus soosib lapsega kodus oleva vanema karjääri ning pere- ja tööelu ühildamist viisil, mis tööstusajastul ei olnud võimalik.
- Üleilmastumine ja rahvusvahelisustumine teeb globaalsed turud avatuks kõigile, kes on internetti ühendatud. Varasemaga võrreldes on hüppeliselt olulisemaks muutunud kultuuridevaheline suhtlus, koostööoskus, empaatia ja paindlikkus, vajadus tunda eri sihtgruppe ja arvestada nende vajadustega.

Kasvatus süvendab „poiste“ ja „tüdrukute“ omadusi ja oskusi

Reaalne elu, mida statistika näitlikustab, on muutunud ühiskonnas valitsevatest hoiakutest ja väärtustest kiiremini. Soolise võrdõiguslikkuse monitooring (2013) näitas, et ka tänapäeval peetakse oluliseks arendada poistes ja tüdrukutes erinevaid omadusi ja oskusi. Näiteks peetakse tüdrukute puhul oluliseks käitumisoskust ja etiketti ning söögitegemist ja koristamisoskust. Kui tüdrukutelt oodatakse koristamisoskuse arendamist – iga viies vastanu peab seda oluliseks arendada tüdrukutel ja vaid 3% poistel, siis autojuhtimisoskusega on vastupidi. Kõik need on oskused, mida läheb tänapäeva ühiskonnas toimetulemiseks vaja mõlemal sugupoolel. Arendades teatud oskusi vaid ühel, kuid mitte teisel sugupoolel, me mitte ainult ei anna ühele sugupoolele eelist, vaid paneme teise sugupoole halvemasse olukorda.

Veelgi enam – majanduslikus mõttes jääb juba eos realiseerimata 50% potentsiaali, kui jätta tüdrukutes arendamata ühed ja poistes teised pädevused. Nii näibki, nagu oleksid tüdrukud pigem suutelised keetma ja koristama, kuid mitte tehnika ja autodega toime tulema ja vastupidi. Sellise kasvatus tulemusena ei saa me kunagi teada, kuhu poiss või tüdruk oleks võinud jõuda, kui temalt oleks oodatud ja sealt edasi ka toetatud nende pädevuste arendamist, mida peeti oluliseks arendada vastassugupoolel. Eestistki võib tuua mitmeid näiteid naistest ja meestest, kes ei ole lasknud end traditsioonilistest rolliootustest piirata ja on valitud alal tippu jõudnud (nt Hollywoodi kassahittides kaasa tegev kaskadöör Inge

Sildnik, naistearst ja viljakusravi pioneer Andrei Sõritsa, balletitantsija Toomas Edur, iduettevõtjad ja riskikapitalistid Kadi Ruusalepp ja Karoli Hindriks).

Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“³ rõhutab vajadust teaduse ja tehnika valdkonna spetsialistide järele. Riigi prioriteet on ka ettevõtlikkuse ja ettevõtluspädevuse arendamine kõikidel haridustasemetel, iseäranis noortel. Ometi hindame pädevusi ja omadusi, mida saab seostada ametialast edukust soosivatena, nt ettevõtlikkust, läbilöögivõimet, ent ka riskivalmidust, poiste puhul olulisemaks kui tüdrukute puhul⁴.

Lõhe iseseisva ja eduka hakkamasaamise, tööturu vajaduste ja traditsiooniliste soorollide vahel on suur ja seda tajuvad ka ettevõtjad. Skype tellis 2013. aastal Tartu Ülikoolilt uuringu, et selgitada, miks tüdrukud ei lähe IKT erialasid õppima⁵. Uuring oli ajendatud tõsisest tööjõupuudusest IT-valdkonnas: vaid iga viies IKT erialal töötaja on naine, samas kui spetsialiste napib. Digitöö on paindlik ega sõltu töö asukohast, võimaldab osaajaga töötamist ja kaugtööd – see sobiks hästi nii noortele emadele kui ka noortele isadele. Lisaks võrdõiguslikkuse aspektile on naiste kõrvalejäämine tulusatest valdkondadest ka kogu riigi tasandil majanduslikult ebaefektiivne.

Peale tasuva IT- ja tehnoloogiavaldkonna on aga töökäsi puudu ka meditsiiniõdede ja õpetajate hulgas. Euroopa riikides on keskmise eluea tõusu tõttu kasvamas tööjõuvajadus eakate hoolduses, mis eeldab füüsilist jõudu. Elatustaseme tõus tekitab vajaduse uute teenuste järele. Hooldamine, hoolitsemine ja teenindus on valdkonnad, mida peetakse omaseks naistele. Samavõrd või isegi rohkem tasuks nendes valdkondades vajalikke oskusi ja omadusi, „pehmeid väärtusi“ kujundada poistes. Lisaks sellele, et sarnasemad valikud annaksid poistele ja tüdrukutele tulevikus palga, töökoormuse, tulevikuväljavaadete osas

---

³ Riigikantselei (2016): Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“. URL:

https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/eesti2020/eesti2020_2016-2020_05.05.16.pdf

⁴ Sotsiaalministeerium (2013): Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 3/2014. Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2013. Toimetaja: Roosalu, T. URL: https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/sooline_vo_monitooring_2013_veeb.pdf.

⁵ Kindsiko, E., Türk, K., Kantšukov, M. (2015): Naiste roll ja selle suurendamise võimalused Eesti IKT-sektoris: müüdid ja tegelikkus. Skype Microsoft Eesti, Tartu Ülikooli majandusteaduskond. URL: http://www.mtk.ut.ee/sites/default/files/www_ut/naiste_roll_ikt_tu_mj-skype_uuring_2015.pdf.

võrdsemad võimalused, saaks nii ehk mõjutada ka noorte meeste liigset riskikäitumist ja ennetada pereprobleeme.

Hoides kinni traditsioonilistest hoiakutest, mis on jäänud jalgu noortele ja tänase tööturu vajadustele, investeerime millessegi, mida enam ei ole. Ühiskond ei pöördu tagasi sajanditaguste töö- ja kooseluvormide juurde. Jäigad soorollid takistavad mõlemast soost Eesti noortel oma potentsiaali täielikku realiseerimist ja oma huvidest, isiksuse omadustest ning tugevatest külgedest lähtuvate karjäärivalikute tegemist. Kuidas saab karjäärinõustaja või karjäärikoordinaator aidata noori, tulevasi töötajaid ning emasid ja isasid, kes ühest küljest on oma partneri- ja karjäärivalikutes kammitsetud traditsioonilistest hoiakutest, teisalt aga kogevad, et need hoiakud tegelikkuses ei tööta?

Soovitused sooteadlikuks karjäärinõustamiseks:

- Professionaalil on oluline teada, millised soostereotüübid ja eelarvamused on ühiskonnas levinud ning mis tegurid aitavad kaasa naiste ja meeste võrdsuse saavutamisele. Samuti on vaja teadlikkust ka iseenda stereotüüpidest, et need ei muutuks noori nõustades või nende tegevusi kavandades piiravaks.
- Selleks, et märgata noore tegelikku potentsiaali, küsige endalt „mida teeksin, kui minu ees oleks täpselt samasuguste omaduste ja pädevustega inimene, kuid teisest soost?“ Olge enda vastu aus – inimestel on tendents pidada end avatumaks ja tolerantsemaks kui nad tegelikult on.
- Noori on oluline julgustada lähtuma oma annetest ja huvidest. Kuigi noored võivad paista eneseteadlikud, on ka nemad oma valikutes mõjutatud ühiskonnas levinud soostereotüüpidest ja ootustest ning oma ea- ja sookaaslaste valikutest. Teie käes on võti toetada noore potentsiaali, laskmata end stereotüüpidest piirata.
- Kui näib, et noored välistavad valikuid eelkõige oma soo tõttu, võite pakkuda neile mõtlemisharjutust: milline oleksid / mida teeksid / mida läheksid õppima siis, kui oleksid tüdruk/poiss. Kui teise soo puhul on valikud erinevad, tasub arutada, miks see nii on.
- Lastele ja noortele saab tuua innustavaid näiteid ajaloolistest ja ka praegu tegutsevatest naistest ja meestest, kes on valinud endale südamelähedase ala (ehkki seda on peetud vastassoo alaks) ja sel alal edu saavutanud. Ehk isegi ajalukku läinud.

- Vältige kõnepruuki, mis üldistab mingeid omadusi ja käitumisviise ühele sugupoolele, nt naised eelistavad, meestele sobib jms.
- Kui puutute oma töös kokku noortega, kes on varakult lapsevanemaks saanud, on oluline jagada neile infot lastehoiu- ja transpordivõimaluste, tervishoiuteenuste ja õigusabi kohta või juhatada nad sotsiaalametniku juurde, kes on nende teenustega kursis.
- Viige ennast kurssi soolise võrdõiguslikkuse infoga: statistika, sooline sotsialiseerimine (kasvatuse mõju soorollide kujunemisele), töö- ja pereelu ühitamine, pere- ja paarisuhtevägivald jms. Elu ja töö on tänapäeval tihedalt põimunud ning karjäärivalikute asemel oleks õigem rääkida eluvalikutest.

Kui olete mõistnud, et inimese sugu tõepoolest piirab teda valikute ja otsuste langetamisel ja hakkate seda märkama, olete saanud ette sooprillid. Neid on raske peast võtta, aga et neist veelgi enam kasu tõuseks, jagage oma avardunud arusaamu ka kolleegidega.

Infot ja ideid sooteadlikuks karjäärinõustamiseks:

- Eesti Naisteühenduste Ümarlaua koostatud veebileht „Haridus ja sugu“, www.enu.ee/haridus-ja-sugu
- Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse veebileht, www.sm.ee/et/mida-motleme-soolise-vordoiguslikkuse-all
- Võrdõiguslikkuse voliniku kantselei, www.volinik.ee
- Facebook'i sooteadliku õppe kogukond, www.facebook.com/sooteadlik